

חשיבותו של כל יחיד ויחיד אצל הקב"ה

זצ"ל, דהנה בפשוטו הקב"ה נהג עם כל אחד ואחד במידה כנגד מידה, בלעם שיעץ שיהרגו ילדי ישראל וישליכום לנהר, נענש במידה כנגד מידה ונהרג אף הוא, יתרו שברח והסכים לוותר על כבודו ומעמדו הרם להיות יועץ לפרעה, זכה במידה כנגד מידה לכבוד גדול שמבני בניו ישבו בלשכת הגזית, אולם - אמר מרן הגר"ז, יש לתמוה מה מידה כנגד מידה יש אצל איוב שכיון ששתק נידון בייסורים. וביאר בזה מרן הגר"ז זצ"ל, שבאמת היו לאיוב שיקולים וחשבונות רבים לשתיקה שגזר על עצמו, שהוא סבר שדבריו לא יועילו כלום ואין שום טעם למחות, ומה עשה הקב"ה, הביא עליו ייסורים כדי שיעקב מרה על ייסוריו, ואז יבין שאע"פ שצעקותיו אינם מועילות לו להסיר מעליו את הייסורים, אבל כן הוא טבע האדם ש"כשכואב צועקים", וא"כ היה לו לצעוק גם לפרעה אע"פ שלא היה בכך תועלת, ובהכרח שמה שלא צעק לפרעה אין זה אלא מפני שהגזירה לא נגעה לליבו ולא כאבה לו כאב אמיתי, עכ"ד. **ודבריו הם יסוד גדול, שחובת מחאה מוטלת עלינו גם בשעה שהדבר ברור שהמחאה לא תועיל למנוע את הפרצה, כי עצם השתיקה היא הוכחה שכביכול אין הדבר כואב לנו ואין זה נוגע אלינו, וזהו חילול ה' דמדשתקי רבנן שמע מינה דניחא להו, ועל כן צריך למחות ולהביע את הכאב על חילול שמו הגדול. ובעוה"ר בזמנינו חילול שבת מתפשט והולך עד שנתבטל צורת השבת כרחובות כמה וכמה ערים בארצנו הקדושה, ובעוה"ר לא מוחים מספיק מתוך מחשבה שלא יועיל, אבל באמת המחאה היא חיוב בפני עצמו גם אם לא יועיל, - שבכך מוכיחים שכואב לנו על כבוד שמים, והקב"ה נהנה כשבניו מצטערים על חילול שבת קודש שהיא אות ברית בינינו לבינו. ועובדא הוי בהקדוש ה"חפץ חיים" שבא אליו תלמידו ממרחק, ושאל אותו החפץ חיים מה המצב בעירו עם חילול שבת, והשיב התלמיד שהמצב חמור מאוד אבל אין בידו מה לעשות - כי בני עירו אינם רוצים לשמוע דברי תוכחה. שאל החפץ חיים עוד - ומה המצב בעניני חינוך, והשיב התלמיד שהמצב נורא - שבני העיר שולחים לבתי ספר של הגויים ומתקלקלים שם ואין בידו מה לעשות. וכך המשיך החפץ חיים וביירר אצלו אודות מצב בני עירו בשאר ענייניו, והתלמיד השיב על הכל שהמצב נורא אבל אין בידו מה לעשות.**

והשיב לו הקדוש החפץ חיים שאפילו אם אין בידו מה לעשות, הרי עכ"פ היה לו להצטער עד דכדוכה של נפש על המצב הנורא, ואם היה מתעלף מרוב צער על המצב, אז היה זוכה לסייעתא דשמיא, כי כשהקב"ה רואה כמה המצב כואב לבניו, הרי הוא עושה למענם בכדי שלא יצטערו כל כך! וזהו יסוד גדול, שאף אם אין אנו יכולים לפעול, מ"מ מוטל עלינו חיוב להצטער על צער השכינה, ועי"ז גופא זוכים לראות בישועת ה' ובחסדיו.

יראת שמים - יסוד היהדות

"ויהי כי יראו המיילדות את האלוקים ויעש להם בתים", (א, כ"א). יש להתבונן כאן בדבר נפלא, דהנה המיילדות עסקו מתוך מסירות נפש במצווה רבה של הצלת נפשות בישראל, ולא זו בלבד שלא קיימו את ציווי פרעה להרוג את כל הזכרים והכניסו עצמם בכך לסכנה עצומה, אלא גם דאגו "להחיות את הילדים" במים ובמזון, ואעפ"כ התורה אינה משבחת אותם בעצם מעשה ההצלה אלא על כך ש"יראו המיילדות את האלוקים" - והיינו שפעלו מתוך יראת שמים, והדבר פלא והפלא מדוע נשתבחו על היראת שמים ולא על עצם מעשה ההצלה, והגע עצמך, הרי שבא לפנינו יהודי שהציל נפש יהודי אחר ממיתה, וכי נשבחנו על "היראת שמים" או על עצם פעולתו להציל נפש מישראל, והרי לכאורה השבח הוא על עצם הפעולה, ומדוע שיבחה תורה רק על היראת שמים. **וזכורני ששמעתי בזה מפי**

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שיש ללמוד מכאן יסוד, שחשיבות כל מעשה מצווה אינו נמדד לפי עצם המעשה אלא לפי היראת שמים המונח בו, ולכן אם המיילדות לא היו פועלות מתוך יראת שמים אלא לשם הצלה בלבד מתוך רגש רחמנות, לא הייתה התורה משבחת אותם, ודווקא משום שפעלו מתוך יראת שמים, שיבחתם תורה על היראת שמים המונח במעשיהן. ובדומה לזה מצינו גם בעקידת יצחק, שאע"פ שאברהם אבינו מסר את נפש בנו יחידו לקב"ה, מ"מ עיקר מה ששיבחו הקב"ה הוא על היראת שמים שהיה טמון במעשה זה, וכמוש"כ (בראשית כ"ב י"ג) "ענתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", ומאידך גיסא בעמלק אע"פ שהם היו רשעים בתכלית הרשעות והאכזריות, מ"מ התורה לא גינתה אותם בעצם מעשיהם אלא במה שלא היה להם יראת שמים, וכמוש"כ (דברים כ"ה י"ח) "ולא ירא אלוקים", ומשמע שהיו עיקר מעלת האדם, ואשרי אדם מפחד תמיד - שבכל פעולה במשך

הוא המניין בחייהם) נמנו בהרחבה כל שבעים נפש לפי סדר משפחותיהם, ומדוע כשמנאם לאחר מיתתם מנה רק את שמות אבות המשפחה בלא בני המשפחה. ונראה דאדרבה היא הנותנת, דמאחר שמנאם כדי להודיע חיבתם, לכן לא מנאם יחד עם בני משפחתם, וכדי להוכיח שכל יחיד ויחיד חביב לקב"ה בפני עצמו ואינו נבלע בתוך בני משפחתו. ונראה להוסיף ביאור במה שנמשלו ישראל לכוכבים, שאע"פ שהכוכבים נראים לנו קטנים מאוד, וכל כוכב נדמה כנקודה קטנה שאין בו שום חשיבות כלל, מ"מ הקב"ה מחשיב מאוד כל כוכב וכוכב ומונה וסופר אותם במניין ובשמות, [שהלא דבר שבמניין אינו בטיל, וא"כ מוכרח שהוא חשוב], והטעם משום שבאמת הכוכבים גדולים ועצומים ורובם גדולים יותר מכל כדור הארץ, ויש להם השפעה גדולה בכל מערכת גרמי השמים, וכל מה שהכוכבים נדמים לנו קטנים אין זה אלא מפני קוצר ראייתנו והשגתנו, וכך גם כל יהודי ויהודי, אע"פ שבהסתכלות פשוטה נדמה לנו שהיהודי אינו אלא אדם קטן קומה, אבל באמת כל יהודי חשוב מאוד אצל הקב"ה, שנשמת ישראל חצובה מתחת כיסא הכבוד, ויש ליהודי השפעה עצומה בכל מעשה ומעשה על כל העולמות העליונים, שבכל מעשה מצוה הוא מאיר את העולמות העליונים ובכל מעשה עבירה רח"ל הוא סותר עולמות ומחריבן רח"ל, והרי הוא ככוכבים שהקב"ה סופר ומונה אותם לרוב חשיבותם וגדלם אע"פ שבהסתכלות פשוטה ושטחית הם נראים כקטנים מאוד.

דרך עם ישראל להיות קשורים באבותיהם

"את יעקב איש וביתו באו", (א, א). נראה לפרש לשון הפסוק, דהנה דרך העולם שהבנים כרוכים באביהם רק בהיותם קטנים, אבל לאחר שגדלים - וכל שכן לאחר שנושאים אשה, מתנתקים לאט לאט מאביהם - וכל אחד דואג לעצמו בחייו הפרטיים, אבל בני יעקב אע"פ שגדלו ונשאו נשים וכו', מ"מ היו קשורים באביהם כל ימי חייהם וינקו ממנו תורה יראת שמים, וזהו מה שנאמר כאן בפסוק "את יעקב, איש וביתו באו", - אע"פ שבאו "איש וביתו" - וכל אחד כבר נשא אשה והקים משפחה, מ"מ באו "את יעקב" - היו צמודים לאביהם וקשורים בו כל ימי חייהם.

וזוהו יסוד החילוק בין ישראל לאומות העולם, שהגויים רגילים לזלזל באבותיהם שהם מיושנים מהדורות הקודמים, ומנתקים עצמם מדרך אבותיהם מתוך מחשבה כביכול בזה הם "מתקדמים ומתחדשים", עד שמעזיזים לומר שיסודם מקוף שנשתנה במשך אלפי שנים לצורת אדם (עפ"ל), אבל אנו קשורים באבותינו, ויודעים אנו שאם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים, ומתוך כך מכבדים אנו את אבותינו וקשורים בהם ויונקים מהם חכמה ויראה.

כוח התשובה לשנות את האדם לגמרי

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף", (ח, א). ופירש"י "נחלקו בה רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזרותיו". ומבואר דלמ"ד נתחדשו גזירותיו, אע"פ שהמלך נשאר אותו אדם, מ"מ כיון ששינה את הנהגותיו וחדש את גזירותיו הרי הוא קרוי "מלך חדש". ובדומה לזה כתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות תשובה ה"ד) "ז"ל "מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם וכו' ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותו המעשים ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה" וכו', והרי מבואר בדברי הרמב"ם שיסוד התשובה היא שעל ידי שמשנה הנהגותיו הרי הוא נעשה אדם חדש. ובהו יש לבאר היטב יסוד כוח התשובה לבטל גזר דין - וכמו שאמרו חז"ל - (ר"ה י"ז ע"ב) "גדולה תשובה שמקרת גזר דינו של אדם", כי מאחר שעל ידי התשובה נחשב האדם לאדם חדש, א"כ ממילא מתבטלים מעליו כל הגזירות רעות, כי כל הגזירות שנגזרו עליו עד עתה היו על אדם אחר לגמרי, שהרי לאחר התשובה הוא נעשה אדם חדש.

חובת מחאה - ומצבינו בעת הזאת

"הבה נתחכמה לו", (א, י'). אמרו חז"ל (סוטה יא): "שלשה היו באותה עצה, בלעם, ואיוב, ויתרו, בלעם שיעץ להרוג נהרג, איוב ששתק נידון ביסורין, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית". ידוע מה שתמה מרן הגר"ז

ברכת מזל טוב ללידינו עוז הגאון רבי דוב טורצ'ין שליט"א מרבני הישיבה הקדושה לרגל התעטרו בכתר תורה שעל ידי "קרן זכרון מרדכי" (קהל פרושים).

כשאפשר לחולה ליקח דם של יהודי. וכשהייתי בדרום אפריקה עשיתי הסכם עם בית החולים, שבני הקהילה שלנו התנדבו דם עבור כל חולי העיר, אבל חלק מתוך הדם שמרו במיוחד עבור הקהילה שלנו, ועי"ז היו יכולים בני הקהילה לקבל מנות דם של יהודים דווקא, וכן כשאשתי הרבנית ע"ה הייתי חולה וקיבלה עירוי דם, ביקשה לקבל דווקא דם של יהודי.

אכן בעיקר דברי הגר"א יש לתמוה איך אפשר ללמוד ממש רבינו לכל אחד, והרי אדרבה אצל משה רבינו טעמו בצידו - שהיה עתיד לדבר עם השכינה ולכן לא היה ראוי שינק ממצריה, אבל אצל כל תינוק בעלמא אין שייך טעם זה לכאורה, שהרי אינו עתיד לדבר עם השכינה. ושמעתי בזה בשם הגראמ"מ שך זצ"ל, שבאמת כל יהודי ויהודי עתיד לדבר עם השכינה, שהלא אנו מתפללים לפני הקב"ה בכל יום שלש תפילות ומדברים לפני המלך בלשון נוכח - ואומרים "ברוך אתה", ובשו"ע (אורח ציד-צ"ח) הרי מבואר שזהו חיוב מהדין על כל אחד להרגיש בשעת תפילת שמונה עשרה שהוא עומד ממש לפני השכינה במקום קדשי הקדשים, וא"כ נמצא שבאמת כל תינוק בישראל עתיד לדבר עם השכינה כפשוטו בשעת התפילה.

אכן הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל פירש הדברים בסגנון אחר, שבאמת כל יהודי צריך לחנך את בנו שיהיה ראוי להיות כמשה רבינו שפיו דיבר עם השכינה. וזהו על דרך מה שאמר הגר"ח זוננפלד זצ"ל על מאמר חז"ל (שבח קיט"ב) "אל תגעו במשיחי" - אלו תינוקות של בית רבן, וביאר הגר"ח זוננפלד זצ"ל על דרך רמז, שתינוקות של בית רבן נקראים "משיחי" משום שכל יהודי צריך לחנך את בנו להיות משיח ה'.

כח התפילה והתשובה בזמנינו - וסגולת ימי השובבי"ם

"ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי", (ג ט). מלשון הפסוק שנאמר "ועתה" משמע שדווקא שעה זו הייתה שעת הכושר שתפילתם של ישראל תתקבל, וצ"ב מהו המיוחד בשעה זו. ושמעתי בזה מפי הגה"ק בעל "דברי יואל" מסאטמאר זצ"ל, שבזמני צרה לעם ישראל, כאשר עם ישראל נאנחים ומשתוקקים מאוד לצאת מטומאתם, אז אפילו באותם עונות שכתוב עליהם בזה"ק שצריך עליהם 'תשובה עילאה' דווקא, מ"מ אם האדם מבקש רחמים מתוך חרטה על העבר וזהירות מכאן ולהבא, הקב"ה מתרצה ומקבל את תשובתו - הגם שלא קיים את כל סדרי התשובה הנצרכים בימים כתיקונם, וזהו מה שנאמר "ועתה", בזמן זה שעם ישראל נמצאים בחושך הגלות והטומאה של מצרים, "צעקת בני ישראל באה אלי", הצעקה נשמעת אפילו אם אין בה את כל סדרי התשובה הנצרכים. והוסיף הרה"ק זעק על כח ימי השובבי"ם בדורנו, ואמר "ועתה" - בדורנו דור עני ושפל שאנו חיים בסביבה מלאה טומאה וכפירה, והכופרים שולטים בנחלת ה' בפלטרין קדשו, הרי אנו צריכים רק לצעוק לקב"ה שיקבל אותנו בתשובה, ואז הקב"ה יקבל את תשובתנו ויגאל אותנו בקרוב, ובעיקר יש להתפלל בזמנינו על חילול השם - שמבזים היום את התורה ולומדיה, וכבוד ה' מושפל עד שאול תחתיה, וכשאנו מתפללים שאין אנו יכולים לסבול עוד את חילול ה', הקב"ה שומע תפילה ומרחם עלינו].

וידוע שימי השובבי"ם הם ימים מסוגלים לזכות לתשובה ועליה רוחנית, ואשרי מי שמנצל ימים אלו כראוי, וידוע שחטאי האדם פוגמים בנשמתו ומלכלכים אותה, ועל ידי הפגמים האלו הנשמה מתרחקת מהקב"ה, וכשהאדם מרבה לחטוא רח"ל אז כל עבודת השי"ת אצלו נעשה בקרירות בלא התלהבות, ובימים אלו יש כח לתקן את הכל, כי בימים אלו מתעורר הכח שהיה לישראל בזמן יציאת מצרים - שאע"פ שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה במצרים עד שמלאכי עליון כבר קראו עליהם "אלו עובדי ע"ז ואלו עובדי ע"ז ומה נשתנו אלו מאלו", מ"מ תוך זמן קצר יצאו משערי טומאה על ידי ניצוץ של קדושה שהיה להם [כיון שעדיין לא נכנסו לשער נ' דטומאה], והתעלו עד שזכו עד מתן תורה לצאת מכל שערי טומאה ולהגיע למעלה העליונה, וכך גם בכל שנה ושנה בזמן שובבי"ם - בשבועות שקוראים בהם בתורה בפרשיות העוסקות ביציאת מצרים וקבלת התורה, מתעורר כח זה לצאת משערי טומאה ולהיכנס לשערי קדושה.

ורבים מתענים ביום חמישי בימי השובבי"ם, אבל העיקר הוא גם לקבל על עצמו עול תורה, וראוי לכל אחד ובמיוחד לבן תורה להרבות בלימוד התורה בהתמדה ולמעט בתענוגים בימים אלו, וגם עבודת התפילה מסוגלת מאוד בימים אלו לרומם מאוד את האדם יותר משאר ימות השנה.

היום הוא אומר "כך רצונו יתברך שמו". ובכל יום ויום אנו אומרים בתפילה "הוא יפתח ליבנו בתורתו וישם בליבנו אהבתו ויראתו", והרי משמע מנוסח זה - שעיקר התכלית הוא יראת שמים, והתורה פותחת את הלב כדי שהאדם יחיה ירא שמים, ועי"ז - כשנלמד תורה מתוך יראת שמים נגיע לתכלית קיומינו ועבודתנו בזה העולם. ומו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה מדגיש בשיחותיו שהעיקר הוא יראת שמים ויראת חטא, והיה אומר שבחור שלומד תורה ומצליח בלימודו - אבל אינו לומד מתוך יראת שמים - והתורה אצלו היא כ"לימוד מקצוע", הרי לא טעם קדושת אור התורה כלל, והיה מדגיש בשיחותיו שהוא רגיל להתפלל לה' שתלמידיו לא יהיו "סטודנטים לתורה" שלומדים בלא יראת שמים, אלא יהיו "בני תורה" שקשורים בתורה כקשר של אב לבנו.

חובת האדם לפעול בענייני שמים כפי יכולתו

"ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה", (ב ה). פירש"י "רבותינו דרשו לשון יד, שנשתרבה אמתה אמות הרבה", ע"כ. ראוי להבין - שהרי בת פרעה לא ידעה שיארע נס ותשתרבב אמתה, וא"כ מדוע שלחה את ידה, והרי זהו מעשה אבוד מעיקרא.

אמנם יש ללמוד מכאן יסוד, שאפילו במצב שעל פי הדרך הטבע נראה שאין תועלת בהשתדלות, מ"מ בענייני רוחניות יש להשתדל כמידת האפשר, כי כשהקב"ה רואה שהאדם מצידו עושה ככל יכולתו ומוכן להשקיע את כל כוחותיו האפשריים לו מצידו, אז הקב"ה משלים ונותן סייעתא דשמיא מיוחדת למעלה מדרך הטבע. וזהו לימוד וחיזוק לכל בן תורה, שלפעמים בן תורה מדמה שלפי כוחותיו אי אפשר לו לצמוח בן תורה, ועל כן הוא מתייאש ואינו עמל בכוחותיו, אבל באמת אם יעמול בכוחותיו שניתנו לו, אז יראה שלבסוף ייפתחו לפניו שערי תורה, ויזכה לסייעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע עד שיהיה גדול בתורה ממש. ועל דרך זה פירש הקדוש החפץ חיים מה שאמרו חז"ל על הפסוק (דברים ל"א) "לא בשמים היא לאמור מי יעלה לנו השמימה וייקחה לנו", ואמרו חז"ל בעירובין (נ"ה ע"א) "מאי דכתיב לא בשמים היא וכו', שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה", ולכאורה הדבר תמוה מהו העניין לבנות סולם בעוד שידוע מזהו עבודה לריק. ופירש בזה הקדוש החפץ חיים זצ"ל, דהן אמת שעל ידי סולם לחוד אי אפשר להגיע לשמים, אבל אם התורה הייתה בשמים, אזי מכח הציווי שנצטוונו ללומדה היה מוטל עלינו לעשות כפי יכולתנו בהשתדלות הנצרכת כדי להשיג את התורה, והקב"ה כבר היה עוזר לנו להגיע לתורה על ידי סייעתא דשמיא מיוחדת, כי מי שעושה את ההשתדלות המוטלת עליו, אז הקב"ה גומר בעדו ומסייע לו היכן שאין ידו מגעת. וזהו סוד ההצלחה של בן תורה שאינו עושה חשבונות מהו התוצאות, אלא עושה את שמוטל עליו, וממילא הקב"ה עוזרו למעלה מדרך הטבע.

כוח התפילה מתוך דמעות

"ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמול עליו", (ב ב). בלשון הפסוק כאן מבואר שכיון שראתה "נער בוכה", התמלאה ברחמים עליו ופרסה חסותה על הילד לדאוג לו לכל צרכיו. ויש ללמוד מכאן כוח התפילה מתוך בכיה, שכאשר אדם מתפלל בבכי, הדבר מעורר רחמי שמים גדולים, וכאיתא בגמ' (בב"מ נ"ט ע"ב) שמיום שנחרב בית המקדש אע"פ שנעלו שערי תפילה אבל שערי דמעות לא ננעלו, ובזוה"ק הפליגו מאוד במעלת התפילה בדמעות שפותח כל שערי שמים, ועי"ז הקב"ה מרחם על האדם.

לקבל תרומת דם מדמו של גוי

"וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות", (ב ז). ופירש"י "מן העברית - מלמד שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה". והנה הדברים הללו הובאו להלכה ברמ"א (יו"ד סי' פ"א ס"ז) שכתב "לא יניקו תינוק מן הכותית אם אפשר בישראלית, דחלב כותית מטמאם הלב", וביאור הגר"א שם (סיק"א) כתב שמקור הדבר הוא מתשובות הרשב"א שלמד כן ממש רבינו שסירב לינק מן המצריות משום שהיה עתיד לדבר עם השכינה. ובפשוטו נראה ללמוד מכאן דהוא הדין גם שאין לקבל 'תרומת דם' מגוי, שהרי החלב בשורשו היה דם, וכדאיתא בגמ' בבכורות (ו ע"ב) "דם נעקר ונעשה חלב", וא"כ אם אסרו לינוק חלב מגויה, כל שכן שיש להימנע מדם של גוי [שהוא שורש החלב]

בשורה טובה לשוחרי התורה

הופיע ויצא לאור ספר "המפתח" לכל ספרי מרן רבינו שליט"א

זכו למעלה משישים אלף ערכים שונים מכל ספרי מרן רבינו שליט"א בהלכה ובאגדה מסודרים דבר דבר על אופנו ומקומו למען יוכל כל מעיין למצוא חפצו בכל נושא הנידון ברחבי הספרים, והוא ספר שימושי לכל אחד ונוסף בו מפתח שמועות וקבלות שקיבל מרן רבינו שליט"א מרבותינו החזו"א והגר"י מבריסק והגאון מטשעבין זי"ע ועוד ניתן להשיגו בחנויות הספרים המובחרות במחיר מוזל לרגל ההוצאה הפצה ראשית: ספרי אור החיים

דברי חיזוק ודברים בשבת הנפטר הגאון האדיר רבי דוב שטרנבוך זצ"ל

אשר נאמרו על ידי מרן רבינו שליט"א וגדולי התורה המנחמים בכתב ובעל פה

במשך ימי השבעה התקבצו ובאו הרבה תלמידי חכמים וגדולי תורה ואדמו"רים לביית מרן רבינו שליט"א לנחמו על פטירת אחיו, ובמשך הדברים נשמעו הרבה דברי התעוררות מגדולי התורה שבדורינו שליט"א, וראינו מן הצורך להביא הדברים כאן על גבי הגליון לעילוי נשמתו של הגאון הגדול רבי דוב זצ"ל. (יצויין כי מחמת חוסר המקום בגליון לא נוכל להביא את כל הדברים, ומה גם שחלק מהדברים נאמרו בכמה וכמה הזדמנויות וזיכרון אחד עולה לכאן ולכאן, ואין מוקדם ומאוחר בתורה וכו').

הגאון הגדול רבי דוב שטרנבוך זצ"ל נולד בלונדון לאביו הרבני רבי אשר שטרנבוך זצ"ל ולאמו מרת דבורה ע"ה בת הגר"ר שלמה זלמן פינס זצ"ל מחבר ספר "פנס שלמה". בבחרותו למד בישיבה של הגה"צ רבי משה שניידר בלונדון, ולאחר מכן עבר ללמוד בישיבת "בית יוסף" בגייטסהד אצל מורו ורבו הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל. לאחר נישואיו נקרא לשמש כמלמד בסמינר המפורסם בגייטסהד, שם חינך ולימד אלפי בנות ישראל להעמדת בית של תורה, ובשנותיו האחרונות התגורר בארץ הקודש בעיר בני ברק שם השפיע מהודו והדרו על סובביו ועל העיר כולה.

ביום עשרה בטבת האחרון - בשעה שהגיע להתפלל כהרגלו תפילת מנחה בהיכל כולל וואלז'ין שבבניין ישיבת גאון יעקב בבני ברק, חש ברע והתמוטט לפתע על מדריגות הישיבה, ובתוך רגעים מספר השיב את נשמתו ליוצרה בפתח בית המדרש, והוא בן צ"ו במותו. עם היוודע הבשורה המרה בהסתלקותו, התבטא מרן רבינו שליט"א כי בשעה שנשמת צדיק כזה תבוא לשמים, בוודאי יתפאר בו הקב"ה ויראה למקטרגים "מי כעמך ישראל" - ובה יושבת מידת הדין. **בדברי המספד שנשא מרן רבינו שליט"א לפני מיטתו אמר כי הוא היה מומקימי התורה באירופה**, הוא הקים אלפי בתים בישראל, והסביר לבנות תורה על גודל זכותם להינשא לבן תורה. בשנים קדמוניות לא היו כמעט בנות שהסכימו להינשא לבני תורה, והוא עמל ויגע להכניס חשק בבנות תורה להינשא לבני תורה, והצליח לעשות מהפכה בזה אצל בנות ישראל בגייטסהד. בדברי המספד הפליג רבינו בשבח אחיו שעל אף היותו גדול מאוד בתורה, ולמד ולימד את כל הש"ס כמה וכמה פעמים וחיידש חידושים בכל הש"ס, מ"מ הצטנע מאוד וברח מהפרסום בכל מאודו, וסיפר שבתקופה מסוימת הציעו לו לשמש כראש ישיבה, אך מורו ורבו הגרא"א דסלר זצ"ל הורה שלא יעזוב תפקידו כמחנך ורב הסמינר המפורסם בגייטסהד, ומשום שראשי ישיבות ישנם עוד בישראל ב"ה, אך לתפקיד זה להחזיר אהבת תורה ויראת שמים בבנות ישראל אין לו תמורה. **לאחר הסתלקותו התפרסם מכתב מופלא מאוד שכתב עליו הגרא"א דסלר זצ"ל בכתב יד**, מכתב מפלאי - ובמיוחד כאשר כל זה כתב עליו עוד בהיותו לפני הגיעו לגיל עשרים. במכתבו כותב הגרא"א דסלר זצ"ל בזה"ל: "...במצב אחר לגמרי נמצא נכדו היקר החביב עלי כנפשי ממש מר דב נ"י. הוא נפלא מאוד בכמה פנים, מידותיו החמודות עולות על כל גדול ומדה. הוא בר דעת ובר סמכא באופן נפלא. הבחנת נקודות האמת והכרת כל צד ושקר ונגיעה או דמיון כל כך חזקות וברורות הן בליבי עד שאי אפשר לפעול עליו כלל בטענות וסברות שאינן מן האמת לאמיתן. ואם באתי לצייר אותו בכל מעלותיו אשר אדע ורבו הגליונות ולא אמצע לו גם זמן פנוי די צרכו לתאר כל אלה. אמנם אם כי ידידים אהנו בכל לב מ"מ אם אומר לו דבר אשר לבו יאמר לו כי אין האמת בו, לא ישמע לדברי כלל".

מכתבי תנחומין ושבחים שנמסרו בכתב על הגאון הגדול רבי דוב זצ"ל

ישראל, ונשמות אלו בישיבה של מעלה ימליצו טוב על כל ישראל, ותנצב"ה, והשי"ת אבי הנחמות ירפא לב רבינו השבור. **ראש הישיבה חכם שלום כהן שליט"א** שיגר אף הוא לרבינו מכתב תנחומין בו כתב: "אני מצטער שנבצר ממני להגיע... יהי רצון שזכות המנוח האח הגדול רבי דוב זצ"ל תעמוד לכם שתזכו לאריכות ימים בבריאות איתנה, ולהמשיך בפעלכם להגדיל תורה ולהאדירה ולראות נחת מכל צאצאיכם נחת דקדושה, עד ביאת גוא"צ אמך". **כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א** ששיגר מכתב תנחומין הפליג מאוד בשבח הגאון רבי דוב זצ"ל, וכתב וז"ל "מריחוק מקום ובקירוב הלבבות הנגי בזה באיגרת תנחומין באבלכם ויגונכם הרב לעת פטירת אחיכם ארז כלבונן אדיר בתורה הגאון המפורסם מוהר"ר דב זצ"ל מעיה"ת בני ברק... יושב מרומים יחבוש לכאבכם ויניח צרי למכאובכם ויה"ר שתזכו להמשיך בדרככם להפיץ אורה של תורה על פני תבל". **כ"ק האדמו"ר מבאבוב 45 שליט"א** כתב במכתבו "אל מעלת הגאון האדיר המפורסם בכל קצוי איים עמוד ההוראה העומד בצדקתו על המשמרת בעיר הקודש והמקדש ומצודתו פרוסה למרחקים כש"ת רבי משה שטרנבוך שליט"א רב"ד עיה"ק ירושלים ת"י, דאבה נפשנו על הבשורה הלא טובה כי בא אודות פטירת אחיו הגאון זצ"ל והנני משתתף מרחוק בצערכם העמוק... המקום ינחם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

בעניין זה סיפר רבינו שליט"א כי אמו ע"ה לא הניחה לבניה לגור באמריקה בהיות שסברה שזהו מקום מסוכן ברוחניות.

רבים מגדולי תורה המונחמים שליט"א כמו הגאונים רבי משה יהודה שליזינגר ורבי בן ציון בורדיאנסקי שליט"א סיפרו כי בני ביתם למדו בגייטסהד אצל הגאון רבי דוב זצ"ל, והשפעתו הייתה ניכרת מאוד על כל גידול הבית, כאשר הוא ברתחת נפשו לכל דבר שבקדושה החדיר בליבם אהבת תורה ויראת שמים. **בהגיע הגאון רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א** סיפר רבינו גם הגה"צ רבי אליהו דסלר וגם הגה"צ רבי משה שניידער היו מוסרים שיחות מוסר לנשים בבית אמו ע"ה, (וכך האדמו"ר מקאצק זצ"ל היכה פעם במקלו את הגה"צ הרב דסלר זצ"ל על שמוסר שיחות מוסר לנשים), אמנם הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה מקפיד

שיהיה וילון עבה המבדיל בינו לבין הנשים - ובאופן שגם הנשים לא יוכלו לראותו, וגם הוא לא יוכל לראות את הנשים, וסיפר הרב שניידער זצ"ל שקיבל הנהגה זו מהגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל שכן היה נוהג בשעה שמסר שיחות מוסר לנשים. **הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א** ממנהיגי עדת ברסלב שהגיע לנחם, ביקש מהנוכחים כי ישתדלו לרשום את העובדות המופלאות על רבי דוב זצ"ל למען יוכלו להוציא מהם ספר מיוחד בו יונצחו מעשי הטובים כדי ללמד את הדור הצעיר מושגים בגדלות האדם. בדבריו אף דייק מלשון הפסוק שנאמר (בראשית כ"ה י"א) "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו", ופירש"י שם ד"ויברך" היינו תנחומי אבליים, והרי מבואר דתנחומי אבליים קרויים בשם "ברכה", וביאר דבכלל ניחום אבליים הוא גם לברך את האבל שלא יארע לו עוד שוד ושבר, ובדבריו בירך ברכת אריכות ימים ושנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א - גאב"ד מערב בני ברק שאל מהו כוונת הרמב"ם דניחום אבליים הוי גם עבור המתים, וכי איזה תועלת יש למתים על ידי הניחום, והשיב לו רבינו שעל ידי שמדברים עליהם שבחים בעולם הזה, עולה זכרונם לטובה בעולם הבא וממתיק מעליהם את הדין, **והוסיף שאחיו הנפטר זצ"ל אף שברח מן הכבוד כל ימי חייו** ולא היה מסוגל לשמוע על עצמו שבחים, אבל עכשיו בעולם האמת הוא נהנה משבחים

אותו - שבזה עולה זכרונו לטובה. **הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א ראש מוסדות אור החיים דיבר בהרחבה על גודל השפעתו של הגאון רבי דוב זצ"ל**

בגייטסהד ובכל איזופה. בדבריו העיד הגאון שליט"א כי בעצמו נוכח במידת השפעתו של רבי דוב זצ"ל בראותו את גודל אהבת תורה החקוקה בליבות תלמידותיו על ידי שיעוריו הנפלאים שהיה מוסר בלבת אש דקדושה, אשר מכוחה זכה לקיים בנפשו את המקרא "ויעש להם בתים" - והקים בתים מפוארים בישראל שפרחו מכוח שיחותיו הנפלאים. במשך ימי השבעה סיפר רבינו כמה עובדות על הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל שהיה רבו המובהק של אחיו הגאון רבי דוב זצ"ל. (ולאחר הפטירה נודע שהגאון רבי דוב זצ"ל החזיק תחת ידו 200 שיחות מוסר שכתב בכתב ידו משיחותיו של הגרא"א דסלר זצ"ל שעדיין לא נדפסו, והוא לא רצה להדפיסם כי היה סבור שאינו ראוי לכך - וחשש שלא כיוון לכתוב ככוונת רבו בדיוק). **בעניין זה סיפר רבינו להגאונים רבי שמואל מרקוביץ ורבי אליהו דסלר שליט"א** כי בימי המלחמה בשעה שהתגורר בחדר אחד עם הגרא"א דסלר זצ"ל, הבחין כי הרב דסלר זצ"ל כמעט אינו יושן בלילות, (היה יושן לערך שעתים בלבד), וגם בשעות הצהריים כאשר היה מנמנם קצת, היה מקפיד שלא לישון ברציפות 18 דקות (מינוט), וביקש מרבינו שיעוררנו משנתו ביום במשך כל 17 דקות. במשך ימי השבעה אף דיבר רבינו בעניין הנהגת גדולי ישראל על מסירת שיחות בפני נשים, והפליג במעלת אחיו שמסר נפשו ויותר על תפקידו כראש ישיבה - כדי ללמד את בנות ישראל ולהחדיר בהם אהבת תורה ויראת שמים. **בעניין זה התבטא הגאון רבי אברהם יצחק אולמאן שליט"א - כי הגאון רבי דוב זצ"ל זכך בדרך הקב"ה שהקדים בנות ישראל לבני ישראל - וכמו שנאמר (שמות**

י"ט ג') "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", ופירש"י שבית יעקב אלו הנשים, והרי שהקדים נשים לגברים.

כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א אמר בעניין זה ביאור ששמע פעם מחסיד אחד לפרש הפסוק (תהלים מ"ט י"ח) "לא במותו יקח הכל", דהנה משמעות לשון הפסוק הוא דדווקא "הכל" לא יקח במותו, אבל קצת יקח עמו לקברו, וצ"ב מה לוקח המת עמו לקבר, וע"כ צריך לומר דהיינו תורה ומצוות ומעשים טובים, אמנם אעפ"כ כתוב בהמשך הפסוק "ולא ירד אחריו כבודו" - והיינו שאם לומד תורה ומקיים מצוות בשביל כבוד, אין התורה והמצוות יורדים אחריו לקבר, כי הוא מאבד הרבה משכר זכויותיו מחמת הנאת הכבוד. **גאב"ד ירושלים שליט"א** סיפר בהגיעו לנחם כי בימי בחרותו למד עם הגאון רבי דוב זצ"ל בחברותא, והתפעל מגודל כשרונותיו והתמדתו העצומה.

בהגיע כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א דיבר בהתפעלות על גדלות רבי דוב זצ"ל, ובעניין זה סיפר לו רבינו שליט"א שאמו ע"ה הייתה מתפללת בבכיות ובדמעות שתזכה לבנים תלמידי חכמים, עד שהיו נשים שקולות הבכי שלה הפריע להן, ורצו לומר לה שלא תבא יותר לבית המדרש, אך הרב דמתא אמר, שאם היא לא תבוא, גם הוא לא יתפלל יותר בבית המדרש. בעניין זה סיפר רבינו שליט"א כי מורו ורבו הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה ג"כ מתפלל באש להבה ודופק בידיו על השלחן וצועק, טאטע האב שוין רחמנות... גם באמצע שמונה עשרה... "כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א סיפר כי גם אצל אביו מרן הגה"ק מצאנז קלויזנבורג ז"ע ראו הנהגה זאת, וכבר העירו בזה היאך מותר עפ"י הלכה להוסיף מילים באמצע ברכות שמונה עשרה, אך נראה שאמנם אם יודע מתחילה שהוא עומד לדבר בתפילה, אזי אסור לו, אבל הצדיקים הללו לא ידעו ולא הרגישו שמדברים מרוב דבקותם בעת ששפכו כמים ליבם בתפילתם. **הגאון רבי אשר אריאלי שליט"א שהיה נוכח במקום הגדי,** שצדיקים אלו לא "דיברו" באמצע התפילה אלא יצא להם כן מפייהם מחמת דבקותם, וכלשונו "עס שרייט זיך ארויט", (בנידון זה יעירי מה שכתב רבינו בתשובה נ"ח א' סי' ע', ועי' עוד בתשובות והנהגות ח"ג סי' ל"ה שם הביא כדברים הללו ממש שכתב לו כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן ז"ע וז"ל המכתב: "למעלת כבוד הדרגת הגאון הגדול המפורסם לשבח ולתהלה כש"ה הרב משה שטרענבורג שליט"א, בערך לפני חמישים שנה שאלתי מ"ק מו"ר חותני זצ"ל אודות הענין מה שמובא בספרו תשובות והנהגות סי' ע', אם מותר להפסיק באמצע תפלה לומר הייליגער באשעפער וכדומה, והשיב לאיסור, אמנם אז עס זאגט זיך אליין אז מותר"). **הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א** אמר כי הגאון רבי דוב זצ"ל נסתלק לבית עולמו בשבוע פרשת ויחי בו נאמר (בראשית מ"ט כ"ד)

"ותשב ביתן קשתו" - ופירש שם בתרגום אונקלוס שזכה לגביאות כיון "דקיים אורייתא בסתרא" - והיינו שמר את התורה בסתר בלא פרסום, והדברים הללו מתאימים מאוד על הגאון רבי דוב זצ"ל שהיה גאון גדול בתורה אך שמר שהכל יהא בסתר בלא פרסום - ואף הקפיד שלא יפרסמו

חידושי תורתו בשמו. **ראש ישיבת "תושיהתפרח" הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א הגדיר בקצרה** את גדלותו של הגאון רבי דוב זצ"ל: "היה גאון בתורה וגאון בענוה". **כ"ק האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק התפעל מאוד מהנהגתו המופלאה של רבי דוב זצ"ל שעל אף היוזת רבה של הסמינר בגייטסהד, מ"מ לא הכיר מעולם את בנות הסמינר** ולא ראה מעולם את פניהם לרגע אחד. בדבריו התבטא כ"ק אדמו"ר שליט"א שזהו קידוש ה' להיות מנהל סמינר ולא לראות בנות ישראל, וכלשונו "דאס איז א זאך".

כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א הביא בעניין ענוותנותו של רבי דוב, את דברי הגמ' בסנהדרין (פ"ח ע"ב): "איזהו בן העולם הבא, ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה", ע"כ, והרי מבואר בזה דבר נורא, שאפילו מי שכבר נתקיימו בו כל המעלות העצומות האמורות בגמ' - שייף עייל ושייף נפיק וגריס באורייתא תדירא, מ"מ אם הוא מחזיק טיבותא לנפשיה ואינו עניו ושפל ברך, הרי אינו בן העולם הבא, והגאון רבי דוב זצ"ל שהיה "לא מחזיק טיבותא לנפשיה" כפשוטו, הרי הוא "בן העולם הבא" כפשוטו, וכדברי רב נחמן בר יצחק (סוטה ה' ע"א) "לא מיניה ולא מקצתיה". **כ"ק האדמו"ר מדזשינסקא שליט"א** שוחח עם מרן רבינו שליט"א אודות הנהגתו המופלאה של הגאון רבי דוב זצ"ל דלא הוי ניחא ליה להתגורר באמריקה,

דברים שנאמרו במשך ימי השבעה אודות גזירת השלטונות בשינוי צורת הקבורה

פינוי המקום, הרי זה איסור גמור ושומו שמים על זאת, ויש למחות על כך בכל התוקף. והוסיף מרן רבינו שליט"א עוד, דגם אם יבואו ללקט עצמות כמו בזמן בית שני ממש באופן שיקברום עם אבותיהם - ובאופן שיעשו כן רק לנפטרים שגילו דעתם בחייהם שרצונם בכך, מ"מ יש ללחום בכל תוקף נגד כל שינוי, דכל המשנה ידו על התחתונה, ובפרט בנוגע למתים וסדרי קבורה הנהוג היום בבתי קברות, וכל שורש הקלקול של הרפורמים היה עי"ז ששינו קצת ואח"כ הוסיפו עוד שינוי ועוד שינוי עד שהתנתקו לגמרי מדרך התורה, וגם כאן אם נניח לשינוי זה, הרי שינוי יביא עוד שינוי עד שלבסוף רח"ל יעקרו לגמרי את כל דרך הקבורה, ועל כן חובתנו לעמוד איתנים בכל תוקף לא להניח לשינוי. בדבריו הוסיף רבינו דאין זה נכון כלל מצד המציאות שיש מחסור בשטחי קבורה בארץ הקודש, שיש הרבה מקומות פנויים לקבורה בצפון ובנגב וכידוע, וכל מטרתם לצמצם בקבורה הוא רק למען רצונם לקבור במרכז בסמיכות לערי המגורים, ומוטב שיפתחו שטחי קבורה בצפון ובנגב, ולא יגעו ח"ו כי הוא זה במנהגי הקבורה המסורים לנו דור אחר דור, וכ"ש לא להוציא עצמות מקבריהם ח"ו.

במשך ימי השבעה - בעת ביקורי תנחומיו של הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש והג"ד נחום אייזנשטיין וכ"ק האדמו"ר מבוסטון, עלה לדיון נושא "הקבורה בקומות" - וזאת לאחר שלאחרונה העלו כמה רבנים מ'המזרח' יוזמה חדשה להתחיל להנהיג "ליקוט עצמות" ולהוציא מהקבר את עצמות הנפטרים לאחר י"ב חודש ולקברם בגלוסקמאות קטנים כדי לצמצם בשטחי הקבורה ולמצוא פיתרון למצוקת השטחים לקבורה. כידוע - הרעיון ההזוי והמופרך הנ"ל כבר נגנז ונדחה לחלוטין בישיבות וועדה שהתקיימו על ידי השלטונות, אך בעוה"ר זה כמה שנים שהשלטונות כאן בארה"ק הנהיגו מנהג קבורה בקומות - באופנים שונים ומשונים שברבים מהמקרים אין יוצאים ידי חובת קבורה כלל, וכפי שביאר מרן רבינו שליט"א (תשובות והנהגות ח"ו סי' כ"ג). יצוין כי לפני כשבועיים כבר דיבר מרן רבינו שליט"א בחריפות גדולה נגד הרעיון הנ"ל של "ליקוט עצמות", וביאר דבזמן בית שני נהגו בליקוט עצמות כיון דהוי טובת המת להיקבר יחד עם אבותיו, וכדי לקבור את המת עם אבותיו היו מלקטים עצמותיהם ומניחים אותם ביחד, אבל אם יבואו לעשות בזמנינו באופן הנ"ל שאינו **לטובת המת**, אלא באים להוציא עצמות מקבריהם לטובת